

دانشگاه علوم پزشکی شیراز

دانشکده پزشکی

آشنایی با مفهوم سرقت علمی

(Plagiarism)

تهیه و تنظیم: رضوان قاندي

کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی

اردیبهشت 1402

مفهوم سرقت علمی

سرقت علمی یا سرقت ادبی معادل واژه لاتین

Plagiarism است که در فارسی به آن **پلیجریزم** یا

پلاجیاریسم نیز گفته می شود.

دستبرد علمی و اصطلاحاتی مانند دزدی یا سرقت علمی، ادبی یا فکری دارای تاریخچه طولانی است و ریشه در تاریخ ثبت دانش بشر دارد. اما امروزه در عصر اطلاعات، این پدیده رواج بیشتری یافته است. شاید یکی از دلایل اصلی این مسئله را می توان فراگیر شدن کاربرد مظاهر مختلف و به ویژه اینترنت، امکان نشر، توزیع و نسخه برداری دیجیتالی آثار و تولیدات علمی، ادبی و هنری در سطحی گسترده دانست.

تعریف سرقت علمی

به طور کلی می توان گفت سرقت علمی به معنای نسخه برداری یا استفاده از اندیشه ها، نوشته ها، اختراعات و آثار هنری و ادبی دیگری است، بدون اینکه به منبع اصلی استناد شود. به زبان ساده سرقت علمی یعنی کپی برداری از کارها یا اندیشه های دیگران و انتساب آن به خود.

ابعاد منفی سرقت علمی

ابعاد منفی سرقت ادبی بسیار زیاد است. این کار می تواند زندگی حرفه ای صاحبان آثار مختلف را مخدوش کند. برای مثال، بهره برداری مالی از کارهای دیگران، بدون اینکه منفعتی نصیب شان شود، آنها را از نقطه نظر مادی متضرر می کند. اما فارغ از جنبه های پولی و مالی کار، سرقت ادبی نوعی تجاوز به حریم و فکر دیگران و تضييع حقوق معنوی آنهاست. این کار می تواند از نظر روانی هم برای صاحب اثری که کارش مورد سرقت ادبی قرار گرفته، سخت و تلخ باشد.

سرقت علمی یکی از نگرانی های دانشکده ها و دانشگاه هاست چرا که مانع پرورش و تربیت فارغ التحصیلان ماهری می شود که بتوانند به جامعه خدمت کنند. مطالعات نشان می دهد که در دانشگاه وجود رفتارهای ناهنجار از جمله سرقت علمی می تواند منجر به استفاده از روش های غیراصولی از جمله به کارگیری نیروهای غیرمتخصص شود.

انواع سرقت علمی

۱. سرقت ادبی از منابع: ارجاع پژوهشگران در مقاله و محتوای خود به منبعی اشتباه یا به منبعی که اصلا وجود ندارد.

۲. سرقت ادبی با بازنویسی: متن و محتوای یک فرد با دست کاری جزئی عبارات و واژه‌ها به نام نویسنده‌ای دیگر منتشر می‌شود. حتی اگر واژه‌ها و جمله‌ها تغییر کنند باز هم ایده اصلی موجود در محتوا، فکر و دارایی معنوی شخصی دیگر است.

۳. سرقت ادبی جهانی: استخدام فردی برای نگارش مقاله و محتوا و انتشار اثر به نام خود.

۴. سرقت ادبی مستقیم: انتشار اثر فردی دیگر به نام خود، بدون اعمال کوچک‌ترین تغییراتی در آن

۵. سرقت ادبی موزائیکی: این نوع سرقت ادبی حالت پچپیده‌ای دارد و سارق از محتوای دیگران در تلفیق با محتوای خودش بهره می‌برد. به طوری که کشف بخش‌های اصیل مقاله از قسمت‌های سرقتی دشوار می‌شود. در واقع، سارق ادبی در این کار، طوری عمل می‌کند که محتوایی متفاوت با محتواهای دیگر ارائه می‌شود اما ایده‌ها و کلمات جدید نیستند.

۶. سرقت ادبی ایده: به کارگیری ایده‌های دیگران برای تولید مقاله یا هر اثر دیگری

۷. سرقت ادبی تصادفی

حالتی که طی آن، فرد نمی‌داند که در حال استفاده از ایده فردی دیگر است. اشتباه و سهل‌انگاری می‌تواند موجبات سرقت تصادفی را فراهم کند.

۶. سرقت ادبی ایده: به کارگیری ایده‌های دیگران برای تولید مقاله یا هر اثر دیگری

۷. سرقت ادبی تصادفی

حالتی که طی آن، فرد نمی‌داند که در حال استفاده از ایده فردی دیگر است. اشتباه و سهل‌انگاری می‌تواند موجبات سرقت تصادفی را فراهم کند.

۸. سایه‌نویسی

سایه‌نویسی یعنی زمانی که فردی به سفارش افراد دیگر و برای آنها نویسندگی می‌کند و داستان، کتاب، مقاله، گزارش و محتوایی از این دست برایشان می‌نویسد. در نهایت هم، اثر خلق شده به اسم سفارش‌دهنده ثبت و منتشر می‌شود. برای مثال، می‌توان از نویسندگان متن سخنرانی سیاستمداران نام برد. این نویسنده‌ها سایه‌نویسی می‌کنند. در کشورهایی از جمله ایران، این کار در رابطه با پژوهش‌های دانشگاهی نیز انجام می‌شود. البته لازم به ذکر است که در سایه‌نویسی معمولا رضایت طرفین به میان است.

پیشگیری از سرقت ادبی

مؤسسات، مجلات و سازمان‌های فعال در حوزه‌های علمی و ادبی برای پیشگیری از سرقت ادبی، اقداماتی انجام می‌دهند و راهکارهایی پیاده‌سازی می‌کنند. این اقدامات تا حدودی مؤثر بوده‌اند اما بصورت کامل، موفق به این کار نشده‌اند. از جمله راهکارهای ممانعت از سرقت علمی می‌توان به سایت‌ها و نرم‌افزارهای تشخیص سرقت ادبی اشاره کرد. اینها از سوی مجلات مورد استفاده قرار می‌گیرند.

اگر ابزارهای شناسایی بتوانند سرقت علمی را تشخیص دهند از پذیرش مقالات ممانعت به عمل خواهد آمد.

برخی سایت‌ها و نرم‌افزارهای بررسی سرقت ادبی به شرح زیر هستند:

- ⇒ iThenticate
- ⇒ Copyleaks
- ⇒ PlagScan
- ⇒ Plagiarisma
- ⇒ Paper Rate
- ⇒ Plagium
- ⇒ Plagiarism Checke

توصیه‌های برای اینکه در نوشته‌هایتان اسیر سرقت ادبی نشوید:

- به استناددهی و ذکر منابع دقت کافی داشته باشید.
 - از نقل قول‌ها استفاده کنید و در متن مشخص نمایید که قصد سرقت ادبی ندارید
- در صورت بهره‌بردن از ایده‌های دیگران که به شکل نقل قول مطرح نمی‌شوند از بازنویسی اصولی کمک بگیرید.